

TANTÁRGY: 71 ZENEELMÉLET**ALAPSZAK MEGNEVEZÉSE: ÉNEK ZENE****VÉGZETTSÉGI SZINT: ALAPFOKOZAT (baccalaureus, bachelor; rövidítve: BA)**

Felelős szervezeti egység: Karvezetés, Zenei Elméleti és Kórus Tanszék

TANTÁRGYFELELŐS: **Vidovszky László** egyetemi tanár

Foglalkoztatás: első helyen teljes munkaidőben foglalkoztatott (AT)

A tárgyat oktató: **Vidovszky László** egyetemi tanár

Foglalkoztatás: első helyen teljes munkaidőben foglalkoztatott (AT)

A tárgyat oktató: **Dr. Kamp Salamon** egyetemi docens

Foglalkoztatás: első helyen teljes munkaidőben foglalkoztatott (AT)

A tárgyat oktató: **Halász Ágnes** főiskolai docens

Foglalkoztatás: első helyen teljes munkaidőben foglalkoztatott (AT)

A tárgyat oktató: **Keresztes Nóra** egyetemi adjunktus

Foglalkoztatás: első helyen teljes munkaidőben foglalkoztatott (AT)

Kreditérték: 2-1

Oktatott félévek száma: 6

Heti óraszám: 2-1

Értékelés módja: Gyakorlati jegy, szigorlat

Kötelező**01. A SZAKINDÍTÁSI DOKUMENTUMOKBAN TALÁLHATÓ TANTÁRGYLEÍRÁS:*****Zeneelmélet***

A hallgató az európai műzene alkotásainak vizsgálata során a zenetörténet elmúlt évszázadainak legjellemzőbb formai, harmóniai, kontrapunktikai megoldásaival találkozik. A műelemzés célja, hogy részletező; távolabbi összefüggéseket is megértő analitikus készség alakuljon ki, bő ismeretanyag halmozódjon fel az egyes zenetörténeti korszakok valamint stílusok gyakorlatával kapcsolatban - ezzel mintegy kritikai alapot nyújtson az előadói praxisához. Ezen elsődlegesnek tartott célok mellett a harmóniavizsgálat, valamint harmonizációs gyakorlatok kapcsán készségfejlesztés, elsősorban a vertikális hallás készségének fejlesztése is a célkitűzések közé tartozik.

Irodalom

- K. Jeppensen: Ellenponttan
- A. Schönberg: A zeneszerzés alapjai
- Gárdonyi Z.: Bach fúgaszerkesztő művészete
- Ligeti Gy., Keszler L., Frank O.: Zeneelmélet tankönyvei
- Szelényi I.: A romantikus zene harmóniavilága
- Pongrácz Z.: Mai zene - mai hangjegyzírás

02. A TANTÁRGY ÁLTALÁNOS CÉLJA ÉS SPECIFIKUS CÉLKITŰZÉSEI, VALAMINT A MEGSZERZENDŐ KOMPETENCIÁK FELSOROLÁSA.

A hallgató az európai műzene alkotásainak vizsgálata során a zenetörténet elmúlt évszázadainak legjellemzőbb harmóniai, kontrapunktikai megoldásaival találkozik. A műelemzés célja, hogy részletező, távolabbi összefüggéseket is megértő analitikus készség alakuljon ki, bő ismeretanyag halmozódjon fel az egyes zenetörténeti korszakok valamint stílusok gyakorlatával kapcsolatban - ezzel mintegy kritikai alapot nyújtson az előadói praxisához. Ezen elsődlegesnek tartott célok mellett a harmóniavizsgálat, valamint harmonizációs gyakorlatok kapcsán készségfejlesztés, elsősorban a vertikális hallás készségének fejlesztése is a célkitűzések közé tartozik.

Tananyag

Középkor és Reneszánsz: hangsorok; ritmus és menzurálnótáció; korai többszólamúság; Palestrina diszsonanciakezelése; kromatika a 16. században

Barokk: seconda prattica; basso continuo 1600-1750; zenei retorika; figura-tan; affektus-tan; concerto-elv; da capo-elv; variáció a barokkban

Klasszikus stílus: A klasszikus (funkciós) harmóniai nyelv; Diatónikus, kromatikus és enharmónikus modulációk

19. század: Romantikus harmóniai jelenségek lokális és strukturális szinten; Tercrokonságok; közöstercú kapcsolatok; distanciális elv

20. század: A tonális gondolkodás fokozatos felbomlása; 20. századi zenei irányzatok; Dodekafónia, szerializmus.

03. FELTÉTELEZETT TUDÁSANYAG, ELŐKÉPZETTSÉGI SZINT:

A vonalrendszerben való biztonságos eligazodás, az alapvető zeneelméleti fogalmak (kvintkör, kvintoszlop, előjegyzések, modulusok, hangnemek, stb.) ismerete; tonalitásérzék és harmóniahallás; közepes íráskészség; összhangzattani előtanulmányok legalább alpfokon.

04. A TANTÁRGY TARTALMA ÉS SZEMESZTERENKÉNTI BONTÁSA ILL. A SZEMESZTERENKÉNT 15 HETES ANNOTÁCIÓ

A harmóniahallás kialakítása és a zongorás akkordjáték fejlesztése a funkciós zene harmóniavilágának megismerésén, és ahhoz kapcsolódó feladatok (harmóniamenetek szerkesztése, zongorázása és hallás utáni lejegyzése, funkciós zenei idézetek lejegyzése, transzponálása és elemzése) gyakorlásán keresztül. A reneszánsz, a barokk és a bécsi klasszika harmóniavilágának fokozatos feltérképezése. Ismerkedés a bécsi klasszika jellemzőbb modulációival (példák zongorázása, ill. hallásgyakorlat formájában is); valamint a barokk continuo-játék alapjainak elsajátítása (David Ledbetter *Continuo playing according to Handel* c. könyve és a Becker-korálok gyűjteménye alapján).

1. szemeszter: barokk, bécsi klasszika

A D-T ingamozgás, a S-T ingamozgás, az összetett autentikus zárlat;
 Az I⁶ és a IV⁶
 A S és a T funkcióismétlés
 Az V és V⁷ fordításai/ 1. (⁶, ⁶, ⁶, ⁴, ³,)
 Az V és V⁷ fordításai/ 2. (²) és a D funkcióismétlés; D akkordok kötése
 A hármashangzat-szekvenciák
 Számonkérés/1.
 A II⁷ és fordításai
 A négyeshangzat-szekvenciák
 Nem kadenciális menetek/ 1.
 Nem kadenciális menetek/ 2.
 Nem kadenciális menetek/ 3.
 A váltódomináns
 Számonkérés/2.

2. szemeszter: barokk, bécsi klasszika

A mellékdominánsok dúrban
 A mellékdominánsok mollban
 A szűkített szextek
 A szűkített szeptimek dúrban
 A szűkített szeptimek mollban
 A nápolyi szext mollban
 Számonkérés/1.
 A mollszubdominánsok
 A mollbeli VI. és a nápolyi szext dúrban
 A bővített szextesek dúrban
 A bővített szextesek mollban
 A ti7-ek domináns alterációként
 Számonkérés/2.

3. szemeszter: barokk, bécsi klasszika

Ismétlés
KLASSZIKUS ÖSSZHANGZATTAN (bef.)
Mellékszubdomináns fordulatok/1
Mellékszubdomináns fordulatok/2
A bővített kvintes akkordok
Bifunkcionális jelenségek (orgonapont)
Nónakkordok
Számonkérés/1.
A bécsi klasszika modulációtípusai/1
A bécsi klasszika modulációtípusai/2
Gyakorlás, készségfejlesztés, elemzés (szigorlat-előkészítés)
Gyakorlás, készségfejlesztés, elemzés (szigorlat-előkészítés)
Gyakorlás, készségfejlesztés, elemzés (szigorlat-előkészítés)
Számonkérés/2.

Valamint David Ledbetter: (szerk.): *Continuo Playing according to Handel – His figured bass exercises /With a commentary by David Ledbetter/* gyakorlatai.

4. szemeszter: barokk, bécsi klasszika, reneszánsz

Alphármasok
Konszonáns szextek
Szűkített szextek
„Magas moll” szextek
Kvartszextek
Számonkérés/1.
A modális keresztállás
Álnégyeshangzatok
Egyéb, figurációeredetű jelenségek
Harmóniai barokkizmusok
A modális örökség problémái
A szöveg és harmonizálás a Bach-korálokban
Számonkérés/2.

Valamint Becker-korálok és korálok Bach négyszólamú korálfeldolgozásaiból.

5. szemeszter: romantika

I. A bécsi klasszikus akkordkészlet kibővülése/
1. Mollszubdominánsok köre
I. A bécsi klasszikus akkordkészlet kibővülése/
2. Nápolyi változatok
I. A bécsi klasszikus akkordkészlet kibővülése/
3. Bővített szextesek családja
I. A bécsi klasszikus akkordkészlet kibővülése/
4. Mellékdominánsok és szűkített szeptimek;
A D⁷ és D⁹ új változatai, funkciómentes vezetőhangosodás
I. A bécsi klasszikus akkordkészlet kibővülése/
5. T-változatok; Egyedi alterált akkordok
I. A bécsi klasszikus akkordkészlet kibővülése/

6. A terctorony továbbépülése; Kivezető utak a tercelvűségből: kromatikusan kettőző akkordok, kvart-akkord előzmények
- II. Új akkord- és hangnemkapcsolatok/
 1. Plagális ingák, -zárlatok, -menetek;
 2. Jellegzetesen romantikus menetek (pl. a VII⁴₃-I zárlat változatai)
- II. Új akkord- és hangnemkapcsolatok/
 2. Minore-maggiore; Nápolyi-kontranápolyi
- II. Új akkord- és hangnemkapcsolatok/
 3. Tercrokon kapcsolatok (dúr-, moll-, ultra-); Terchelyettesítés
- II. Új akkord- és hangnemkapcsolatok/
 4. Poláris kapcsolatok; Közös tercű kapcsolatok
- II. Új akkord- és hangnemkapcsolatok/
 5. Egyéb hangnemkapcsolatok; Mixtúrák
- III./1. Neomodalitás
 III./2. A zárt kvintláncú diatóniától eltérő hangrendszerek

6. szemeszter: 20. század

- I. Debussy/Mixtúrák
 I. Debussy/Pentaton hangzatok
 I. Debussy/Egészhangúság, ω-hangzatok
 II. Kodály/Heptatonia secunda
 III. Bartók/Akusztikus skála, Modellskálák, Pentatónia
 III. Bartók/ti7-ek, α-akkordok, 4-akkordok
 III. Bartók/Tengely-rendszer, tengely-tonalitás (kieg.: Szkrjabin)
 III. Bartók/Aranymetszés
 IV. A második bécsi iskola/Schönberg
 IV. A második bécsi iskola/Berg
 IV. A második bécsi iskola/Webern
 V. Stravinsky
 VI. Szerializmus, Darmstadti iskola

05. ÓRARENDI-OTTHONI TERHELÉS ARÁNYA

Heti 2+1 órás gyakorlati foglalkozás, mely további max. heti kb. 2 órai otthoni munkát követel meg. A felmondásokat adott esetben a heti dupla órás gyakorlati foglalkozáson kívüli időben intézzük (az óra eredményesebb felhasználása érdekében). Az otthoni leterheltség a felmondandó anyag megtanulására, gyakorlására fordítandó időt jelenti.

06. SZEMESZTER ALATTI ELLENŐRZÉS MÓDJA

Szóbeli felmondások, házi dolgozatok és zárthelyi írásbeli dolgozatok értékelése.

07. VIZSGAKÖVETELMÉNYEK ILLETVE SZIGORLATI TÉTELSOROK, VAGY ZÁRÓVIZSGA KÖVETELMÉNYEK

Írásbeli:

Könnyebb modulációt tartalmazó bécsi klasszikus akkordikus zeneirodalmi idézet hallás utáni lejegyzése; Enharmonikus modulációt tartalmazó összhangzatos példa hallás utáni lejegyzése; Enharmonikus modulációt tartalmazó összhangzatos példa szerkesztése; Bécsi klasszikus szemelvény harmóniai elemzése

Szóbeli:

Elméleti anyag:

A funkciók fő hordozói, a funkcióismétlés (v. funkcióhelyettesítés), a hármashangzat-szekvenciák; A négyeshangzat-szekvenciák és nem kadenciális menetek; Domináns irányú alterációk a bécsi klasszikában; Alterált szubdominánsok a bécsi klasszikában; Mellékszubdomináns fordulatok a bécsi klasszikában; A modális hang- és hangzatkészlet, modális fordulatok; Harmóniai „barokkizmusok”

Gyakorlati (zongorázandó) anyag:

David Ledbetter: *Continuo Playing according to Handel* példái
 Memoriterek és tranzponált korálok Bach négyszólamú korálfeldolgozásaiból
 Becker-korálok
 Diktálás utáni példajáték (a példák enharmonikus modulációkat is tartalmaznak)

08. A KÖTELEZŐ, ILLETVE AJÁNLOTT JEGYZETEK /IRODALOM JEGYZÉKE

Gülke: *A középkor zenéje*
 Dobszay: *A gregorián ének kézikönyve*
 Rajeczky: *Mi a gregorián?*
 Legányné Hegyi E.: *Stílusismeret I*
 Avasi: *Zeneelmélet I*
 K. Jeppensen: *Ellenponttan*
 Bárdos: *Modális harmóniak*
 Györfly: *Összhangzattani kalauz a Bach-korálokhoz*
 David Ledbetter: (szerk.): *Continuo Playing according to Handel – His figured bass exercises /With a commentary by David Ledbetter/*
 Legányné Hegyi E.: *Stílusismeret II*
 A. Schönberg: *A zeneszerzés alapjai*
 Ligeti: *Összhangzattan*
 Frank O.: *A funkciós zene harmónia- és formavilága*
 Szelényi I.: *A romantikus zene harmóniavilága*
 Frank O.: *Zeneelmélet III*
 Legányné Hegyi E.: *Stílusismeret III*
 Frank O.: *A romantikus zene műhelytitkai I Schubert-dalok*
 Frank O.: *A romantikus zene műhelytitkai II Chopin-mazurkák, prelüdök, noktürnök, balladák*
 Frank O.: *Debussy-harmóniak*

<p>Bárdos: <i>Harminc írás</i> Bárdos: <i>Tíz újabb írás</i> Pongrácz Z.: <i>Mai zene - mai hangjegyzírás</i> Keuler: <i>Hangrendszer-elmélet</i> Bartók: <i>Az új zene problémája</i> Bartók: <i>Harvard-előadások</i>; (in: Bartók Béla írásai/1) Schönberg: <i>Style and Idea</i> Alban Berg: <i>Mi atonális?</i> (in: <i>A. Berg</i>; Zeneműkiadó, 1965) Lendvai Ernő: <i>Bartók stílusa</i> Lendvai Ernő: <i>Bartók és Kodály harmóniavilága</i> Holopov: <i>A 20. századi zene harmóniavilágáról</i> Anton Webern: <i>Út a tizenkét hanggal való komponáláshoz. Út az új zenéhez</i> (in: A.W.: <i>Előadások – írások – levelek</i>; Zeneműkiadó, Bp.) John Henry van der Meer: <i>Hangszerek az ókortól napjainkig</i> (ford.: Karasszon Dezső) /Zeneműkiadó Bp, 1988./ Darvas Gábor: <i>Évezredek hangszerei</i> /Zeneműkiadó Bp, 1961./ Tarnóczy Tamás: <i>Zenei akusztika</i> /Zeneműkiadó Bp, 1980./ Szabolcsi Bence – Tóth Aladár: <i>Zenei lexikon</i>, átdolgozott új kiadás Brockhaus-Riemann: <i>Zenei lexikon</i>; Zeneműkiadó Budapest <i>The New Grove Dictionary of Music and Musicians</i>; London 2002 <i>Die Musik in Geschichte und Gegenwart</i>; Bärenreiter Verlag, Kassel und Basel</p>
<p>09. A TANTÁRGY TÁRGYI SZÜKSÉGLETEI ÉS ELLÁTOTTSÁGA</p>
<p>Kényelmes padokkal, székekkel; jól felhangolt, kiegyenlített billentésű zongorával; táblával és komplett lejátszóberendezéssel ellátott terem.</p>
<p>10. TANTÁRGYI VONATKOZÁSÚ Tudományos Eredmények Kutatások Követésének Módszere</p>
<p>Szakirodalom folyamatos figyelemmel kísérése, az új kutatási eredmények ill. pedagógiai módszerek követése, továbbképzéseken, szimpóziumokon, konferenciákon való részvétel.</p>
<p>11. A TÁRGY MINŐSÉGBIZTOSÍTÁSI MÓDSZEREI, FEJLESZTÉSI POLITIKÁJA</p>
<p>Szakirodalom folyamatos figyelemmel kísérése, az új kutatási eredmények ill. pedagógiai módszerek követése, továbbképzéseken, szimpóziumokon, konferenciákon való részvétel.</p>
<p>12. KIMENETI KÖVETELMÉNYEK</p>
<p>Ld. 07. pontban</p>